

4 травня

ДОВГА І СЛАВНА ДОРОГА

*До 115 річниці створення
Хмельницького обласного об'єднання
товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка*

Понад 150 років наймасовіша громадська організація «Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка» переконливим словом несе в народ знання української мови, історії, традицій та звичаїв рідного народу, знання про віру, культуру, свою націю. *«Кожний народ, що хоче добитися самостійності, мусить передусім обати про те, щоби нижчі верстви суспільності, народні маси піднеслися до тої степені просвіти, щоб ця народна маса почула себе членом народного організму, відчула своє міщанське й національне достоїнство й узнала потребу існування нації як окремої народної індивідуальності, бо ніхто інший, а маса народу є підставою усього»,* - ці слова Андрія Січинського, промовлені у 1868 році при створенні «Просвіти», в загальному, можна вважати програмою просвітянської праці.

Уже 115 років просвітянську справу здійснює Подільське обласне товариство «Просвіта» (тепер Хмельницьке обласне об'єднання товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка). Організоване у Кам'янці в грудні 1905 року, у квітні-травні 1906 року зареєстровано Статут «Подільської «Просвіти» та обрано керівні органи. Таким чином, від 4 травня 1906 року на Поділлі діє просвітянське товариство, засновниками та першими його членами якого стали свідомі українці, передовсім, Олімпіада Пашенко, Юхим Січинський, Кирило Стиранкевич, Володимир Чехівський, Кость Солуха, Віктор Приходько, Микола Яворовський, Сергій Іваницький, Віталій Стиранкевич. Незмінним головою аж до 1919 р. був лікар, випускник Київського університету, Кость Григорович Солуха (1861-1922); заступником голови був Сергій Митрофанович Іваницький - викладач духовної семінарії; секретарем - Віталій Карпович Стиранкевич - викладач Кам'янецької жіночої єпархіальної школи. Евтим (Юхим) Січинський, як член управи "Просвіти", став активним дорадником з культурно-освітніх питань.

Просвіт'яни відкривали хати-читальні «Просвіти», вели курси для неписьменних, проводили «відчити», вечорниці, ставили п'єси, а крім того, створювали рільничо-господарські та промислові спілки, позичкові й ощадні каси. Товариство пройшло довгу, тривожну, трудну, але водночас славу дорогу.

Якщо повсюди в період першої світової війни осередки "Просвіти" припинили своє існування, то на Поділлі продовжувала функціонувати завдяки лікареві Солусі. Із приходом більшовицької влади діяльність "Просвіти" згортається, а згодом і зовсім припиняється, майже всі члени арештовані як націоналісти й понижені в таборах.

Заборонена Радянською владою «Просвіта» продовжувала жити як Товариство Української Мови в діаспорі і відродилася наприкінці 80-х років минулого століття. Саме у 1989 році здійнялася нова хвиля просвітницького руху у Хмельницькому, як і в усій Україні. Було створено обласне товариство

української мови "Родовід" (головою став Микола Магера, а у 1990 році Василь Горбатюк). Товариство української мови на Хмельниччині виникло як супротив тотальній русифікації українського населення. Підрозділи товариства були у Кам'янці-Подільському, Ізяславі, Шепетівці, Волочиську, Славуті та інших містах. Активними членами «Просвіти» стали діячі краю: класик вітчизняної байки, поет, перекладач – Микита Годованець, відомі сучасні письменники – Микола Федунець, Олександра Ванжула, Микола Мачківський, Микола Магера, Василь Горбатюк та багато інших патріотів. Товариство «Родовід» переросло в обласну організацію «Просвіта», яку очолювали Василь Горбатюк (1992-1994), Віталій Мацько (1994-2005), Ніна Шмурікова-Гаврилюк (2005-2013), Віталій Міхалевський (з 2013). На даний час обласне об'єднання має у своєму складі 11 районних осередків.

За 1992-2020 рр. просвітяни-подоляни, безперечно, зробили багато справ. Серед найбільш масових і знаменних вирізняється відзначення 100-річчя створення «Просвіти» на Поділлі та 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. За зазначений період проведена перереєстрація просвітян, активізовано діяльність по залученню нових членів, оновлено керівництво у чотирьох районних осередках. Склалася гарна співпраця з колективами художньої самодіяльності, багато просвітян очолюють або беруть найактивнішу участь у роботі літературних клубів та краєзнавчих гуртків, організовують мистецькі і громадські заходи.

Славу Подільській «Просвіті» років щоденно творили та творять найактивніші просвітяни: Валентина Мельник (Хмельницький); Василь Кравчук, Леонід Грозан (Ізяслав); Лідія Ярохно (Старокостянтинів), Любов Сердуніч (Стара Синява); Валентина Байталюк (Дунаївці); Євгенія Сохацька, Едуард Крилов, Вячеслав Полятинчук (Кам'янець-Подільський) та багато інших. Завдяки Віталію Мацьку налагоджено тісний контакт з Товариством української мови ім. Т.Г.Шевченка (Чикаго, США), двічі (1996, 2005 рр.) він зустрічався з головою ТУМ професором Вірою Боднарук (Лукаш). В результаті такої співпраці із США надійшло кілька посилок з книгами, була й матеріальна підтримка. Обласна «Просвіта» завжди приділяла пильну увагу науковій праці, видавничій справі, друкованому слову.

200-річчя від дня народження Тараса Шевченка додало нових сил для просвітянської роботи, особливо зважаючи на події, що відбуваються в Криму та Сході України. Просвітяни найактивніше беруть участь у волонтерському русі, організовують мистецькі акції для підтримки національного духу, збирають пожертви для бійців АТО, зустрічаються з вимушеними переселенцями зі Сходу. Геній Шевченка став символом нашої боротьби та єднання. 5 березня 2014 року, насамперед з ініціативи просвітян, в Ізяславі відкрито пам'ятник найвизначнішому українцеві усіх часів, геніальному поетові Тарасу Григоровичу Шевченку. Поет зображений молодим, - таким він перебував на Поділлі у 1846 році: цьогогоріч відзначаємо 175-річчя від цієї знаменної події.

Подільська «Просвіта» не стоїть осторонь важливих подій, вшановує кращих людей краю, що долучилися до розбудови незалежної України, щороку різноманітними засобами вшановують пам'ять Тараса Шевченка. Зокрема, це

наукові конференції, дослідження, літературні читання, конкурси, творчі зустрічі та інше. В основі діяльності товариства — утвердження української мови та національної ідеї, національного відродження, розвиток національної культури. Серед завдань, що стоять перед просвітянами на майбутнє – робота з молоддю та координація дій з іншими громадськими організаціями, що мають яскраву державницьку спрямованість та стоять на чітких українських позиціях.

Література.

1. *«Просвіта» в духовно-культурному піднесенні України: (матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю з часу створення «Просвіти» на Поділлі).* –Хмельницький: Просвіта, 2005. -275с.
2. *Відровлена «Просвіта» в особах.* // *«Подільська «Просвіта»: нариси історії сучасності / упоряд. Н.Шмурікова, В.Міхалевський.* – Хмельницький: ФОП Сторожук О.В., 2012. -32с.
3. *Мацько В. Високоліття Подільської «Просвіти» // Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2016: (ювілейне вид.): реком. бібліогр. довід. – С. 119-122. / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. обл. орг. НСК України; ХОУНБ ім. М. Островського.* –Хмельницький: ПП Заколотний М.І., 2015. -204с.

Віталій МІХАЛЕВСЬКИЙ,
доцент Хмельницького національного університету